

CUM ÎNCEPEM?

Efortul factorului uman de a se implica eficient în construirea vieții sociale de mîine a comunității noastre naționale pornește și de la întrebarea *cum începem?* Întrebare care se pune — ca și multe altele — și în fața sociologilor, și a economiștilor, și a juriștilor. Iar dacă aceștia din urmă au trecut de mult — prin puterea și sub presiunea legislativului — la edificarea unor legi și norme menite să favorizeze și să susțină nașterea și dezvoltarea societății civile, sociologii și economiștii se află — dat fiind starea precară a producției în toate sectoarele acestui domeniu, hotărîtor pentru existența și ființarea societății românești, în fața celor mai acute întrebări, *cum, cu ce mijloace, prin ce modalități concrete și eficiente poate fi și trebuie realizată o economie liberă, puternică, democratică, umanistă?*

Un asemenea set de întrebări s-a pus și pînă acum în fața științelor economice, sociologice, juridice — și a altor științe. Este firesc. Ele izvorăsc din *dorința omului* de a căuta, surprinde și descifra natura adîncă a realităților sociale în chiar cursul derulării lor. De a *găsi* locul și de a *fixa* rolul diferiților factori în construirea noii realități sociale: *mediul și rezervele* naturale; *climatul* social și geopolitic; *relațiile* de proprietate; *cadrul* instituțional în care se constituie și se dezvoltă acestea; *pregătirea* profesională a forței de muncă; dimensiunile și înălțimea științei, învățămîntului, culturii și artei; *puterea* acestora de a cuprinde și forma noile generații conform cerințelor de azi și de mîine ale dezvoltării comunității noastre umane.

Cu atît mai necesare sînt asemenea întrebări acum, în perioada de tranziție spre economia de piață. Cînd *se caută* cu febrilitate diagnosticul bolii sociale. Cînd pe fundalul nesiguranței cu care se investighează cauzele ei se recurge la tot felul de afirmații amăgitoare. Se discută, de exemplu, cu o foarte gravă ușurință despre *pluralismul economic, pluralismul structurilor, despre calitatea vieții, protecție socială, liberă inițiativă, varietatea dimensională* a formelor unităților economice etc., fără ca măcar să fie surprinse și înfățișate în notele lor definitorii.

Or, este știut că pentru a aborda, cerceta și defini ceea ce trebuie făcut, pentru a ne *re-întoarce* la economia de piață este necesar să ne *re-începem* mai întîi la un precept fundamental: *fiecare individ are dreptul la șanse egale de pregătire profesională și afirmare socială.*

Să vedem *cum a fost abordat*, susținut și motivat în literatura economică, sociologică, juridică a acelei epoci. Mai ales că cititorului contemporan îi sînt bine cunoscute, prin lucrările lui Dimitrie Gusti, Nicolae Iorga, Mircea Djuvara, Mihail Manoilescu, Virgil Madgearu, Victor Slăvescu și alții, *liniile de forță* ale gîndirii sociale românești, *programele* social-economice propuse și susținute de reprezentanții diferitelor partide,

cîmpurile de influență ale acestora, *succesul* pe care l-a avut o doctrină sau alta în orientarea vieții social-politice naționale, *felul în care* s-a integrat în marile confruntări ideologice, *ideile* care au dominat epoca modernă, *contactul lor* cu noile cerințe ale dezvoltării sociale și cum s-au concretizat ele în activitățile diferitelor categorii socio-umane. Nu mai puțin este relevant rolul pe care l-au avut sociologii, economiștii, juriștii, în investigarea, cercetarea, clarificarea problemelor sociale, în susținerea *unității* tuturor românilor și consolidarea, după 1918, a statului național în granițele sale etnice.

Gînditorii sus citați și mulți alții alături de dînșii fac parte din lumea oamenilor de știință care au știut să cerceteze, să cunoască și să propună *programe de construcție socială*. Aplecarea lor către „lumea producătorilor”, lupta pe care au dus-o pentru ridicarea acesteia la nivel european și ca potență de a produce, și ca *înălțime* intelectuală, și ca *dimensiuni* culturale, și ca *stare* morală ne arată nu numai *pregătire* și *cunoaștere* a realităților sociale, dar dovedește și o adîncă *dragoste* pentru „lumea producătorilor” și mai ales o *dorință* infinită pentru ridicarea acestora. Conștienți fiind că progresul nației depinde, în primul rînd, de *masa producătorilor de valori* (bunuri) materiale și spirituale, de *succesul* cu care acestea se impun, prin *calitatea* lor, în plan național și mondial.

Astăzi, cînd societatea se confruntă cu aceleași grave probleme, poate mai acute, ale consolidării vieții sale social politice și de stat este, credem, obligatorie studierea, cunoașterea și extragerea învățămintelor necesare din gîndirea și opera social-economică a înaintașilor. Și tot atît de important este ca ideile lor să fie cuprinse și înțelese *în contextul general* al vieții politice, economice, juridice și morale a societății românești, al *obligativității reînființării* și dezvoltării pieței naționale pe principiile economiei capitaliste. Iar statul să ofere șanse egale de pregătire și afirmare a factorului uman.

Pentru aceasta, sociologii, economiștii, juriștii, psihologii sînt mențiți să examineze „realitatea vieții economice”, să *cuprindă* împrejurările, să le *cerceteze* cu de-amănuntul, să le *aprecieze*, și să *clasifice* posibilitățile de realizare a unui model sau altul, să *prevadă* și să arate consecințele aplicării lor și apoi să *propună* reformele care se dovedesc a avea soști pozitivi de izbîndă. Obiectivul lor este să *lămurească* limitele (pe care le impun faptele și activitățile social-economice, relațiile social-politice) împlinirii telurilor și idealurilor oamenilor. Și să arate *ce valoare* au rezultatele cercetărilor lor în planul asigurării progresului social, *cum se va raporta* noua realitate social-economică ce va fi împlinită prin aplicarea lor la mai vechea realitate.

Efortul se cere călăuzit de ideile *explicării* și *aprecierii* diferitelor fapte și activități social-economice în raport strict determinat cu nevoile, în primul rînd, *ale indivizilor și apoi ale societății*. Forța sa economică și capacitatea intelectuală sînt obligatoriu legate de bunăstarea masei celor ce o compun. Numai atunci cînd indivizilor, ca membri ai comunității sociale, li se aigură ieșirea, prin propria muncă, din starea de înapoiere, din mizerie și sărăcie, cînd li se oferă șanse egale de a se pregăti, societatea ca *tot* poate să aibă o stare înfloritoare. Iar aceasta reprezintă

nu numai o problemă socială, ci, în egală măsură, și una națională. Puterea națiunii — se știe — stă în tăria și capacitatea de afirmare a membrilor săi, în dorința acestora de a se dovedi buni întreprinzători, în efortul lor de a-și construi o viață socială personală prosperă.

Corelarea intereselor statului nu, în primul rînd, cu ale lui însuși, ci cu interesele indivizilor este și rămîne una dintre ideile forță ale progresului social. În felul acesta se asigură ridicarea socială a masei producătorilor. Și temeiul împlinirii „luptei sociale cu lupta națională”.

Sortii de izbîndă ai programelor care se propun, se întemeiază pe „erudiția” autorilor lor, pe *militantismul* obștesc al acestora, pe *spiritul practic*, constructiv pe care-l dovedesc în investigarea, cercetarea realităților și înțelegerea posibilităților pe care le oferă în acest moment societatea românească. Și ca economiști, sociologi, juriști, ori psihologi, dar și ca oameni politici, e necesar să se conducă *după principiile științei*. Noutatea și adîncirea ideilor lor, frumusețea formei și soliditatea programelor reformatoare pe care le propun trebuie să exprime „interesele” social-economice ale masei. Asimilarea unor „idei de largă circulație” să fie raportată, de asemenea, „la nevoile poporului”, la „lupta împotriva înapoierii” social-economice. Nu știința abstractă, nu „tinguirea moartă” — glăsuiește o maximă din perioada interbelică — ne ajută să „dobîndim ceva”, ci numai știința angajată, aplecată să satisfacă nevoile colectivității, numai „făptuirea înțeleaptă poate să ne ajute”.

Pentru aceasta este nevoie să fie introdusă disciplina muncii, simțul *răspunderii profesionale*, al *datoriei morale*, în toate compartimentele vieții sociale și de stat, în toate domeniile de activitate și la toate palierele comunității naționale.

Mai ales că experiența trecutului ne este favorabilă. Studiile care s-au făcut asupra realităților sociale, dezbaterile care s-au angajat în cărți, presă, Parlament, confruntările de programe și puncte de vedere au fost și rămîn modele ce exprimă *legătura* intelectualității din domeniile științelor sociale, și nu numai a oamenilor politici, cu problemele economice ale vremii, *erudiția* cu care s-au aplecat să le cerceteze, interesul civic în a le rezolva, și, nu în ultimul rînd, simțul responsabilității lor sociale, științifice și morale.

Intelectualitatea economică, juridică, științifică, cadrele universitare, profesoria s-au impus, în prim planul vieții sociale, în primul rînd, prin pregătirea lor profesională, prin dăruirea cu care s-au angajat în cunoașterea și eficiența în rezolvarea — pînă la elucidare — problemelor sociale, economice, juridice, științifice, culturale și de pregătire a noilor contingente de tineri. Dar și factorul politic a stimulat un asemenea comportament din partea intelectualității. Este vorba în primul rînd de atragerea adevăraților intelectuali în cercul conducerii treburilor statului, de respectul care li s-a arătat, de solicitarea lor la cercetarea și cunoașterea problemelor sociale ale țării și prezentarea de modele pentru rezolvarea acestora. Așa se explică ideile sociale, economice, sociologice, juridice emise, susținute și promovate de Ștefan Zeletin, Dimitrie Gusti, Nicolae Iorga, C. Rădulescu-Motru, Victor Slăvescu, Virgil Madgearu, Mircea Djuvara, Mihail Manoilescu și alții. Dacă ne-am referi numai la ultimul, și dintre lucrările sale numai la două și ar fi suficient. Am în vedere *Rostul*

și destinul burgheziei române, carte polemică, cu reale virtuți de incitare la a te angaja în cercetarea și dezbateră problemelor puse în discuție. Și, de asemenea, *Forțele naționale productive și comerțul exterior*, cu subtitlul, *Teoria protecționismului și a schimbului internațional*, operă de anvergura unui adevărat model economic demn de discutat și poate de urmat, chiar și astăzi.

Prin întreaga sa operă, dar cu precădere prin lucrările citate, aduce în prim planul vieții sociale și conștientizează la nivelul tuturor factorilor implicați, cu răspunderi în construirea vieții sociale, că fără o productivitate ridicată a muncii, fără o producție de calitate, competitivă și pe plan mondial, fără o organizare eficientă a muncii nu numai că nu poate fi vorba de progres social, dar în mod sigur societatea este condamnată la stagnare și chiar regres.

Productivitatea națională a muncii reprezintă, pentru remarcabilul economist și sociolog, calea regală de ieșire a țării din starea economică de înapoiere și de inseriere a ei în fluxul tehnologic avansat internațional. Mărimea productivității, precizează acesta, „constituie prin urmare un semn real și clar al prosperității societății românești”.

O creșterea productivității muncii este pusă în legătură nemijlocită cu pregătirea „omului muncilor”, cu „randamentul său economic”, respectiv cu „producția pe cap de locuitor”. Căci, pentru Manoilescu, ca și pentru alți economiști, sociologi, juriști, psihologi, „omul este adevăratul obiect al tuturor străduințelor științei economice, și al științelor sociale în general”. El este și trebuie să fie, întotdeauna, „țelul fiecărei cheltuieli economice”. Iar în calitate sa „de unic consumator al lucrurilor pe care le produce, constituie, în același timp, unitatea de măsură atât pentru producție cât și pentru consum”.

Nu mai puțin important era pentru sociologi, economiști, juriști și psihologi sus citați impunerea în științele lor a conceptului de „cultură profesională”, cât și a *pregătirii efective* a factorului uman privind necesitatea însușirii unei culturi profesionale. Adică, nu numai activitatea ca atare dar și căpătarea deprinderilor, interesul pentru ceea ce face, dorința ca mine să producă mai mult și de mai bună calitate decât astăzi.

Pentru a fi în clar. orice întreprinzător este obligat, credem, să studieze această operă „fundamentală” a lui Mihai Manoilescu. Operă, care „a intrat definitiv — cum spunea Costin Murgescu — în istoria doctrinelor economice moderne”. Și care și astăzi captează interesul celor mai de temut economiști și este luată în seamă chiar și de către cele mai dezvoltate, din punct de vedere economic, țări. Autorul român definește productivitatea muncii ca fiind „valoarea netă medie produsă de un muncitor într-un an de muncă”. Și, pentru a nu produce nici o confuzie, precizează că este vorba de „valoarea netă creată pe cap de muncitor”, nu pe „mașină”, așadar, ca în socialism.

Conceptul de productivitate a muncii constituise, în gândirea sa „expresia cea mai bună pentru intensitatea procesului de producție”. Și, prin urmare, la scara societății, „pentru formarea venitului național”.

Astăzi este lucru știut de toată lumea, oricât de limitată ar avea pregătirea în acest domeniu, că „bogăția tuturor popoarelor și a tuturor

claselor se bazează pe productivitatea muncii lor". Iar, ierarhizările care se fac între diferitele „ramuri de producție după productivitatea muncii corespund clasificării lor după valoarea lor național-economică”.

Productivitatea muncii este de fapt cheia de boltă a existenței, dezvoltării, asigurării competitivității și câștigării concurenței în plan internațional a oricărei economii naționale. Cu creșterea ei trebuie să înceapă orice program social-economic și politic propus mai ales în țările foste socialiste. Căci, așa cum s-a spus și în trecut, cum se spune și astăzi, pentru producția unei țări „hotărîtor și decisiv este raportul între munca întreprinsă și valoarea nou creată”. O știe (trebuie să o știe) categoria agenților economici și mai ales cei care s-au angajat să conducă și să hotărască destinele României de astăzi și de mâine că „a crea cu aceeași muncă o valoare cât mai mare sau a creea aceeași valoare cu mai puțină muncă, aceasta este problema principală a economiei”.

Ideea creșterii productivității muncii a dominat de fapt, în perioada interbelică, întreaga gândire economică românească. Chiar dacă problema nu a fost pusă de toți gânditorii din domeniile științelor sociale în aceeași termeni, dar ea i-a preocupat și se găsește atent analizată în operele lor. Ne referim de data aceasta la Virgil Madgearu. El o postulează sub numele de „principiul economic”, după care „omul se străduiește să ajungă, cu minimum de cheltuieli de muncă, la maximum de produs, deci la maximum de satisfacere a trebuințelor.

O asemenea problemă se impune cu acuitate astăzi, cînd societatea românească dorește să ajungă cât mai repede la economia capitalistă. Ea nu se împlinește însă decît atunci cînd trece prin activitățile din agricultură, industrie, construcții etc. Adică, prin activitățile productive. Căci înainte de a face comerț intern sau extern, trebuie să ai valorile economice (bunurile materiale), de care ai nevoie, create. Or, acestea nu se pot realiza decît pe ogor sau în fabrică. Și, în plus, ele trebuie să devină rentabile nu prin prețul de vînzare cât mai ridicat, ci prin costurile de producție cât mai reduse.

Aceasta este problema cardinală care se pune în fața nu numai a țărilor economice foste socialiste. Dar și a celor mai avansate țări în plan mondial. Evident, cu acuitate pentru fostele regimuri totalitare. Restudierea însă a modelelor economice, de exemplu, propuse de Mihail Manoilescu, Virgil Madgearu sau Victor Slăvescu, ne poate aduce mai aproape de ceea ce trebuie să facem astăzi. În primul rînd, ei și-au întemeiat ideile pe realitățile social-economice românești. Și le-au fost bine cunoscute.

Lîngă și împreună cu creșterea productivității muncii, reprezentanții de seamă ai *Școlii economice românești* situează *calitatea produselor*. Competitivitatea se susține, și mai ales se câștigă, doar pe baza unei *productivități înalte* a muncii și a unei *calități ridicate* a produselor. Nu este vorba numai de cucerirea piețelor de desfacere, cât mai ales de menținerea acestora. Și în special de satisfacerea exigențelor consumatorilor.

Dacă creșterea productivității muncii se află în dependență și de alți factori ! Mai ales de introducerea tehnologiei noi, moderne. Calitatea muncii, a produselor este aproape în exclusivitate dependentă de factorul uman, de calitatea pregătirii sale profesionale, de interesul cu care mun-

cește, de dorința acestuia de a se afirma și impune în meseria pe care o exercită. Și pentru a înțelege acest lucru trebuie ca angajatul să conștientizeze faptul că, în crearea valorilor materiale — așa cum spune Manoilescu —, trecerea „la produsele de calitate este semnul adevăratei înaintări în economie, nu numai în sectorul industrial, ci și în cel agricol”.

Readucerea la parametrii epocii actuale a industriei și agriculturii, a comerțului și circulației mărfurilor se află în dependență și de *organizarea muncii*. Este știut, preciza Manoilescu, că nu „munca cu orice preț” aduce bunăstarea și progresul. Ci, mai ales, „munca individual inteligentă și colectiv organizată” (s.n. — M.M.).

O economie puternică presupune deci ca ansamblul diferitelor sale ramuri și fiecare în parte să fie bine stăpinite. Iar pentru aceasta este necesară o politică social-economică fecundă, de ridicare a energiilor umane și de concretizare a lor într-o producție de calitate realizată la o productivitate înaltă a muncii și prin o organizare perfectă. În acest sens este obligatoriu ca și în circulație, și în industrie, și în comerț, și în agricultură și în toate compartimentele activităților sociale să fie înlocuite — așa cum spune Manoilescu — „libertatea” cu *organizarea*. „automatismul” cu *conștiința*, „haosul intereselor individuale” cu *programul de lucru* și cu folosirea eficientă a celor 8 ore.

Întemeiată pe triumphiul creșterii productivității muncii, al producției de elită mai înaltă calitate, al organizării eficiente, societatea românească este, credem, capabilă să-și satisfacă cerințele pieții interne și să intre în concurență, cu sorți de izbândă, cu Occidentul avansat. Și pentru a-și pune în valoare potențele reale este obligatoriu ca, întâi de toate, să se bazeze pe oameni capabili, dotați cu vocație și talent, dominați de ideea construcției. Demersul lor cognitiv trebuie să aibă ca punct de plecare investigarea și cercetarea prezentului, critica și negațiunea acestuia. Și, pentru a-și plăti cu adevărat datoriile față de societate, este obligatoriu ca și ei să întemeieze ceea ce este posibil și necesar pentru ființa, existența și dezvoltarea societății.

Iar acest lucru îl pot împlini numai atunci când : **a.** *identifică marile permanente* ale vieții sociale a comunității noastre umane, le preia și duce mai departe în noile condiții date ; **b.** *desprinde forțele și imperativele* actuale ale societății ; **c.** *detectează* ceea ce apare ca posibil și necesar, pe linia progresului social, a fi realizat ; **d.** *dispune de forțe* materiale, financiare-bancare și umane suficiente pentru a împlini programul de lucru pe care-l propun.

MIRCEA MĂCIU